

کنفرانس بین المللی
مدیریت
International
Management
Conference

لزوم تغییر پارادایم مدیریت اقتصادی بعنوان پیش نیاز رشد اقتصادی شتابان و پایدار

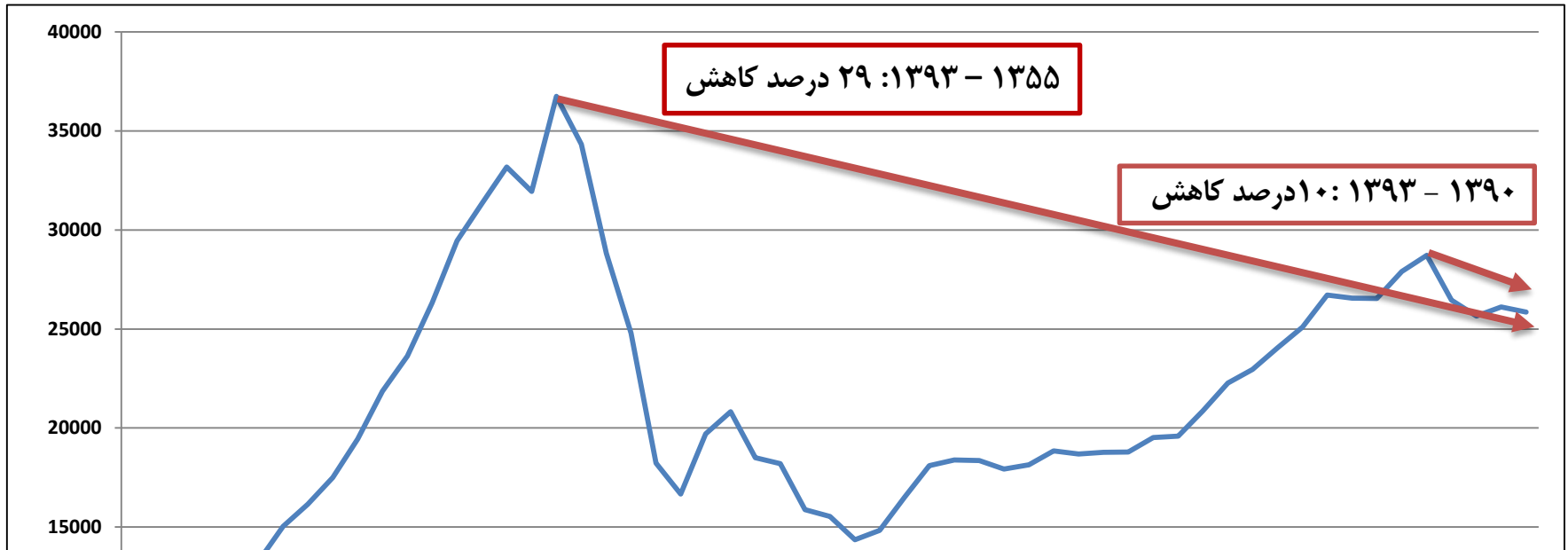
سید مهدی برکچیان

چهاردهمین کنفرانس بین المللی مدیریت

تهران - دی ۱۳۹۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تولید ناخالص داخلی (GDP) سرانه به قیمت‌های ثابت ۱۳۸۳ - هزار ریال

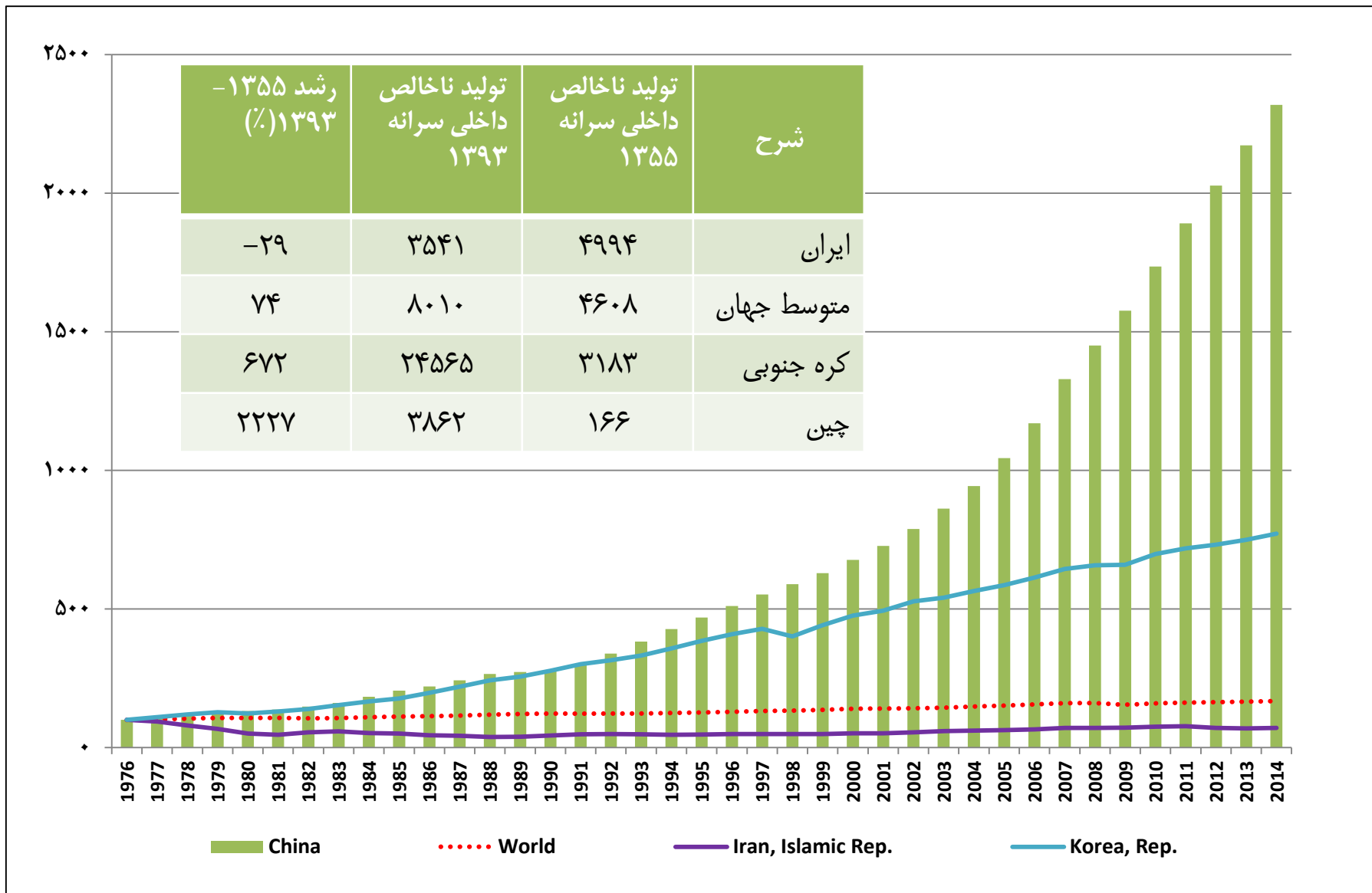

۱۳۵۵ - ۱۳۹۳: ۲۹ درصد کاهش

۱۳۹۰ - ۱۳۹۳: ۱۰ درصد کاهش

تعداد سال‌های مورد نیاز برای رسیدن به سطح درآمد سرانه سال ۱۳۵۵	تعداد سال‌های مورد نیاز برای رسیدن به سطح درآمد سرانه سال ۱۳۹۰	شرح
۴۳	۱۳	سناریو اول = میانگین رشد دوره (۱۳۸۵ تا ۱۳۹۴) معادل ۱ درصد
۱۸	۵	سناریو اول = میانگین رشد دوره (۱۳۸۰ تا ۱۳۹۴) معادل ۲ درصد
۱۵	۴	سناریو اول = میانگین رشد دوره (۱۳۷۱-۱۳۹۰) معادل ۲.۵ درصد

تولید ناخالص داخلی (GDP) سرانه به قیمت‌های ثابت (۲۰۰۵\$)

تغییرات بازار کار در ۱۰ سال گذشته

افزایش خالص اشتغال از ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۱ = ۹۶۴۶

از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۴ برابر با = ۱۴۷۵۸۴۲

ورود به بازار کار با شتاب در حال افزایش است. فقط در یک سال منتهی به تابستان ۱۳۹۵، بیش از ۱.۲ میلیون نفر وارد بازار کار شده اند. علیرغم ایجاد شغل برای ۷۰۰ هزار نفر، بیش از ۵۰۰ هزار نفر به تعداد بیکاران افزوده شده و نرخ بیکاری افزایش یافته است.

طرح مساله

- ❖ رشدهای پایین و متلاطم در دهه های گذشته، شرایط رفاهی ایرانیان را در مقایسه با روندهای جهانی و همچنین در مقایسه با ۴۰ سال پیش در شرایط مشکلتتری قرار داده است.
- ❖ رشد شدید زاد و ولد در نیمه اول دهه ۶۰ فرصت بی نظیری را برای جهش اقتصادی فراهم کرده بود. اما همزمان با اینکه این گروه به سن کار می رسیدند اقتصاد هم وارد دورانی می شد که ناتوان از ایجاد شغل بود. شرایط بازار کار به دلیل حجم انبوه جمعیت در سن کار بدون شغل، شرایط خطیری است.

دستیابی به رشد شتابان و پایدار در سال های آینده یک ضرورت تاریخی است.

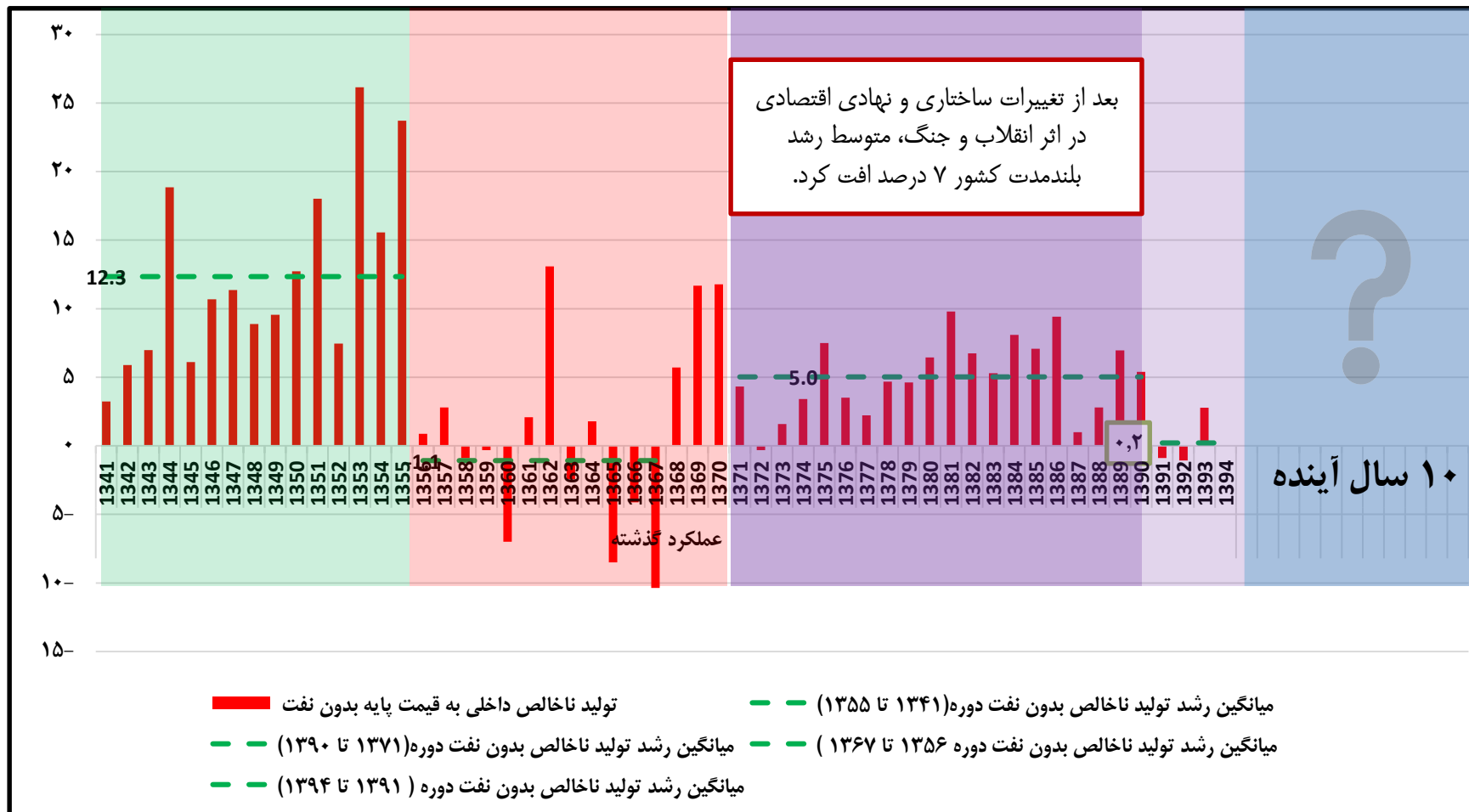
سوالات:

- ❖ کشور در دوره ۱۳۴۰-۱۳۵۵ رشد بالای ۱۲ درصد و در نیمه اول دهه ۱۳۸۰ رشد بالای ۶ درصد را تجربه کرده است. موتور محرکه رشد اقتصادی ایران طی دوره های زمانی مختلف چه عاملی بوده است؟
- ❖ آیا بر اساس الگوهای گذشته، امکان تکرار رشدهای شتابان بصورت مستمر وجود دارد؟

نقشه راه سخنرانی

- مقایسه الگوی رشد مبتنی بر جایگزینی واردات (ایران) با الگوی مبتنی بر توسعه صادرات (کره جنوبی)
- بررسی تحولات اقتصاد جهانی و رشد کشورها در دو دهه اخیر
- چشم انداز تحولات آینده اقتصاد بین الملل و فرصت ها و تهدیدها
- جمع بندی

رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت به قیمت پایه

مقایسه سهم در رشد اجزای تقاضا در رشد اقتصادی ایران و کره (۱۳۴۱ تا ۱۳۵۵)

ایران		
		مصرف نهها
		مصرف نهها
		تشکیل س
		تغییر در م
		صادرات غ
		واردات
۱۰۰	۱۰۹	هزینه بدون نفت

موتورهای محرکه رشد اقتصاد (از منظر تقاضا):

- مصرف خصوصی
- مصرف دولتی
- سرمایه گذاری
- صادرات

❖ در دوره اول مهمترین محرک رشد اقتصادی ایران، سرمایه گذاری بوده و در مرحله بعد، مصرف دولتی.

❖ صادرات فقط ۱۰ درصد از کل رشد سهم داشته است.

ویژگی های اقتصاد ایران در دوره ۱۳۴۱ تا ۱۳۵۵

❖ این دوره زمان اجرای برنامه‌های عمرانی سوم تا چهارم و بخشی از برنامه عمرانی پنجم بوده است.

اهم ویژگی های برنامه‌ها:

❖ سرمایه گذاری های بزرگ بخش دولتی در امور زیربنایی و زیرساختها

▪ راه، فرودگاه، بندر، برق، مخابرات و آموزش و پرورش

❖ اولویت قرار دادن سرمایه گذاری در بخش صنعت نسبت به سایر بخش‌ها

▪ به بهره برداری رسیدن مجتمع ذوب آهن و صنایع پتروشیمی. تأسیس ۲۵۰ هزار واحد صنعتی که ۲۴ درصد آن را تأسیسات بزرگ صنعتی تشکیل می داد.

❖ پیگیری استراتژی جایگزینی واردات

▪ استراتژی توسعه جایگزینی واردات که فاز اول آن طی برنامه سوم و چهارم توسعه آغاز شده بود در سال ۱۳۵۳ تحت تاثیر اولین شوک مثبت نفتی (افزایش شدید قیمت نفت از بشکه‌ای ۲ دلار به بشکه‌ای حدود ۱۲ دلار) وارد فاز دوم شد و بنابراین شاهد گسترش صنایع سنگین و بزرگ (صنایع مرتبط با بخش نفت، صنایع ذوب فلزات، ...) هستیم.

استراتژی جایگزینی واردات

این استراتژی در دهه های ۵۰ تا ۷۰ میلادی همزمان با استقلال یافتن شماری از کشورها، محبوبیت فراوانی داشت.

ویژگی های استراتژی جایگزینی واردات:

- استراتژی توسعه درونگرا
- تاکید بر کاهش واردات مصرفی
- جهت گیری تولید و ساختار آن در پاسخ به نیازهای داخلی
- اعمال سیاست های حمایتی (گلخانه ای) در جهت حمایت از تولید داخلی
- افزایش تعرفه و موانع غیرتعرفه ای بر واردات کالاهای مصرفی
- کاهش تعرفه و تسهیل ورود ماشین آلات برای راه اندازی کارخانه در داخل

کشورهایی که استراتژی جایگزینی واردات را دنبال کردند:

عمدتا در حوزه های آمریکای لاتین: برزیل، مکزیک، آرژانتین، ونزوئلا

آسیا: هند، چین، ویتنام، بنگلادش، اندونزی، پاکستان و ایران

آفریقا: کنیا، آفریقای جنوبی، اوگاندا و زامبیا

مقایسه سهم در رشد اجزای تقاضا در رشد اقتصادی ایران و کره (۱۳۴۱ تا ۱۳۵۵)

کره		
۱۳۵۵-۱۳۴۱	۱۳۵۵-۱۳۴۱	شرح
۷۹	۷.۶	مصرف نهایی بخش خصوصی
۶	۰.۶	مصرف نهایی بخش دولتی
۲۳	۲.۳	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
۳۷	۳.۶	صادرات
-۴۵	-۴.۵	واردات
۱۰۰	۹.۶	هزینه بدون نفت

ایران		
۱۳۵۵-۱۳۴۱	۱۳۵۵-۱۳۴۱	شرح
۳۵	۳.۳	مصرف نهایی بخش خصوصی
۳۷	۳.۵	مصرف نهایی بخش دولتی
۷۷	۷.۲	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
۴۹	۴.۶	تغییر در موجودی انبار و اشتباهات آماری
۱۰	۱.۰	صادرات غیر نفتی
۹۳-	۸.۷-	واردات
۱۰۰	۱۰.۹	هزینه بدون نفت

- ❖ در دوره اول مهمترین محرک رشد اقتصادی ایران، سرمایه گذاری بوده و در مرحله بعد، مصرف دولتی. نفت نقش مهمی در رشد داشته است .
- ❖ در کره، مهمترین محرک رشد، مصرف خصوصی بوده و در مرحله بعد، صادرات. صادرات کره از نیمه دهه ۴۰ رشد سریعی را شروع کرد.
- ❖ رشد ایران، عمدتاً منطبق بر الگوی جایگزینی واردات بوده و رشد کره (از نیمه دهه ۴۰) منطبق بر الگوی توسعه صادرات.

استراتژی توسعه صادرات

ویژگی های استراتژی توسعه صادرات:

- استراتژی توسعه برونگرا
- تاکید بر افزایش صادرات و کسب سهم از بازارهای جهانی
- اتخاذ سیاست‌های اقتصادی در جهت تشویق صنایع صادراتی
- تولید کالاهایی که کشور در آن مزیت نسبی و رقابتی دارد
- وارد شدن در زنجیره تولید جهانی
- تخصص گرایی در تولید (specialization)
- افزایش کارایی بنگاه‌های داخلی به دلیل قرار گرفتن در رقابت جهانی

کشورهایی که استراتژی توسعه صادرات را دنبال کردند:

- دهه های ۵۰ و ۶۰ میلادی: آلمان و ژاپن
- دهه های ۷۰ و ۸۰ میلادی: تایوان، هنگ کنگ و سنگاپور
- دهه های ۸۰ و ۹۰ میلادی: تایلند، مالزی و اندونزی
- از سال ۲۰۰۰ به بعد: مکزیک و چین

مقایسه سهم در رشد اجزای تقاضا در رشد اقتصادی ایران و کره (۱۳۷۱ تا ۱۳۹۰)

اقتصاد کره		
۱۳۹۰-۱۳۷۱	۱۳۹۰-۱۳۷۱	شرح
۵۴	۲.۸	مصرف نهایی بخش خصوصی
۱	۰.۱	مصرف نهایی بخش دولتی
۱۶	۰.۸	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
۸۲	۴.۲	صادرات
۵۸-	-۳	واردات
%۱۰۰	۵.۱۱	هزینه بدون نفت

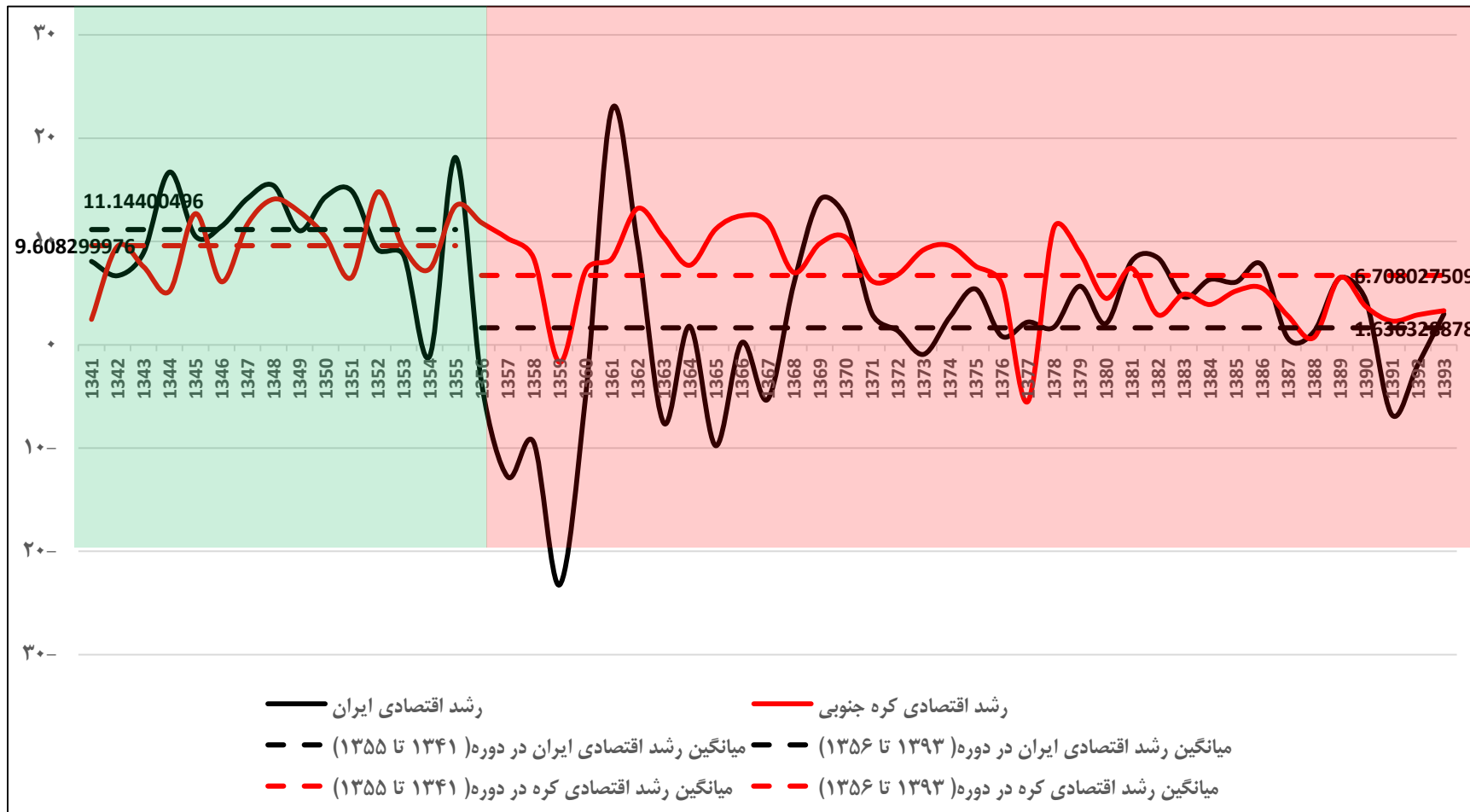
اقتصاد ایران		
۱۳۹۰-۱۳۷۱	۱۳۹۰-۱۳۷۱	شرح
۴۹	۲.۴	مصرف نهایی بخش خصوصی
۵	۰.۳	مصرف نهایی بخش دولتی
۳۳	۱.۵	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
-۴	-۰.۲	تغییر در موجودی انبار و اشتباهات آماری
۱۱	۰.۵	صادرات غیر نفتی
۷	۰.۴	واردات
۱۰۰	۴.۹	هزینه بدون نفت

❖ در این دوره موتور محرکه رشد اقتصادی ایران، اول مصرف خصوصی و سپس سرمایه گذاری بوده است.

❖ در حالیکه در این دوره موتور محرکه اصلی رشد اقتصادی کره صادرات بوده است. در مرحله بعد، مصرف خصوصی سهم بالایی در رشد داشته است.

❖ در طول زمان، بطور مرتب سهم صادرات در رشد کره افزایش یافته در حالی که ایران همچنان الگوی جایگزینی واردات را دنبال می کرده است. در واقع مدل رشد ایران، درونگرا و مدل رشد کره، برون گرا بوده است.

مقایسه رشد اقتصادی ایران و کره جنوبی

جمع بندی از مقایسه موتورهای محرک اقتصاد ایران و کره

❖ ایران در دوره اول (۱۳۴۱-۱۳۵۵) توانسته با اتکا به الگوی جایگزینی واردات و با توجه به بازار بکر آن موقع، و با بهره گیری از منابع نفتی، رشدهای مستمر بالای ۱۰ درصد را ایجاد کند.

❖ اگرچه ایران با پیروی از این استراتژی (همانند کشورهای آمریکای لاتین) در آن دوره رشد بالایی داشت اما تجربه کشورهای مختلف در دهه های گذشته نشان داد که الگوی جایگزینی واردات، علیرغم توفیقات مقطعی، قادر به ایجاد رشد در بلندمدت نیست.

❖ برخی دلایل عدم توفیق این الگو:

❖ ایجاد صنایع تنبل و ناکارا در اثر حمایت های گسترده،

❖ ناکارایی ناشی از عدم حضور در رقابت بین المللی،

❖ عدم بهره گیری از مزیت های نسبی و رقابتی کشور به دلیل ایجاد گستره وسیعی از صنایع،

❖ از دست دادن صرفه های ناشی از مقیاس،

❖ ناکارایی ناشی از ایجاد بوروکراسی گسترده به دلیل ضرورت مداخلات گسترده دولت،

❖ بحران بدهی های خارجی (به دلیل کمبود ارز در نتیجه صادرات ضعیف)،

❖ افت تقاضا در بسیاری از صنایع در اثر اشباع بازار داخل (بویژه در کشورهای کوچک)،

❖ ایران به دلیل، مقتضیات ایدئولوژیک، سیاسی و بین المللی و شیوه مدیریت اقتصادی، در دوره دوم نیز الگوی جایگزینی واردات را به اتکای درآمد نفت تداوم داده است. در این دوره، همچنان تولیدات ایران صرفا برای بازار داخلی جهت گیری و تولید می شده اند.

❖ کره جنوبی الگوی توسعه صادرات را از نیمه دهه ۴۰ شمسی آغاز کرده و با حضور فزاینده در بازارهای جهانی سهم صادرات از رشد را پیوسته افزایش داده است.

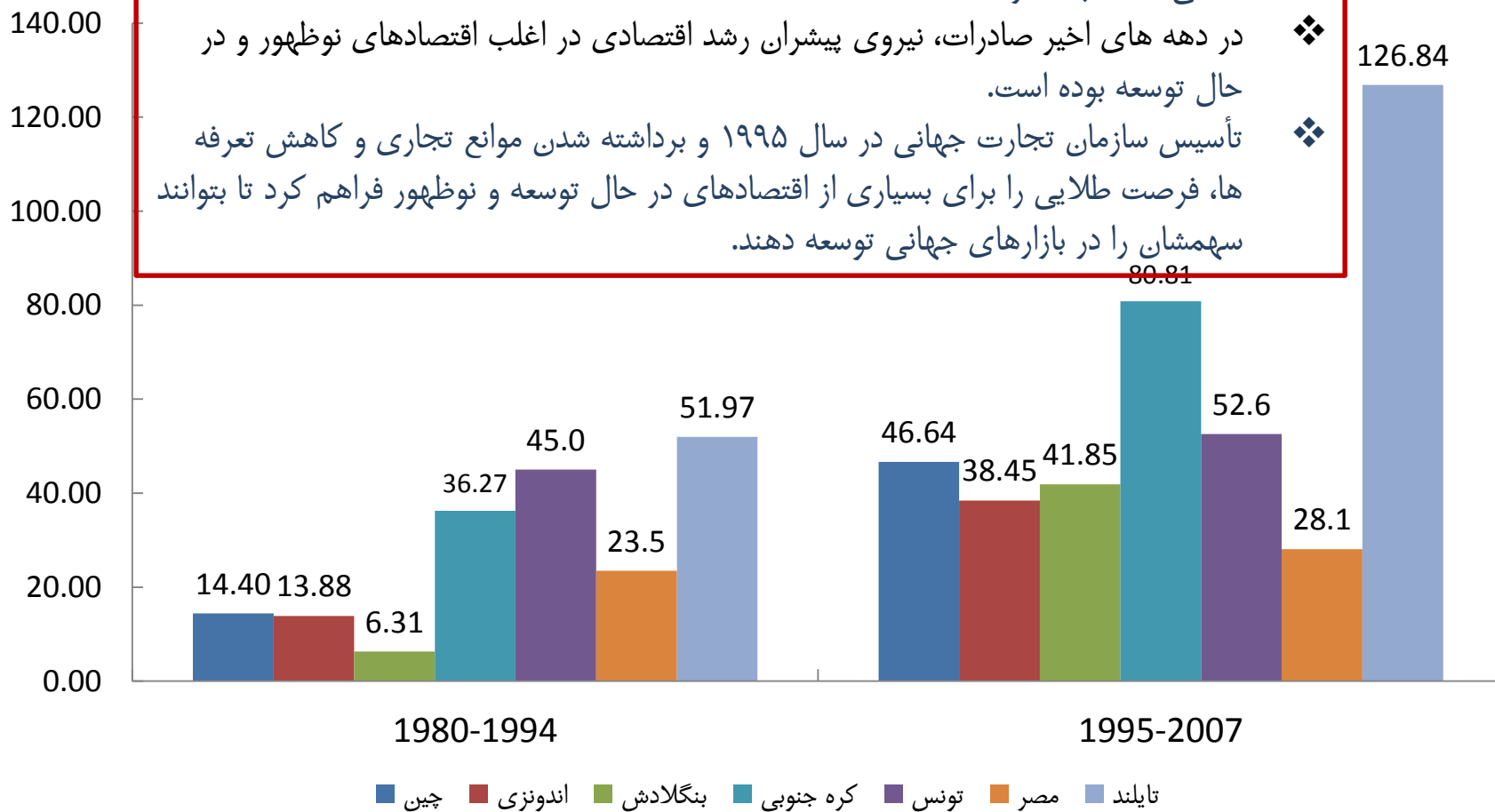
❖ الگوی کره را کشورهای دیگر نیز دنبال کردند.

سهم صادرات از رشد اقتصادی برای اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه

❖ از دهه ۱۹۸۰ به این سو، بسیاری از کشورهای در حال توسعه با مشاهده آثار منفی الگوی جایگزینی واردات، به پیروی از الگوی توسعه صادرات روی آوردند و در نتیجه آن، به رشدهای بالایی دست پیدا کردند.

❖ در دهه های اخیر صادرات، نیروی پیشران رشد اقتصادی در اغلب اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه بوده است.

❖ تأسیس سازمان تجارت جهانی در سال ۱۹۹۵ و برداشته شدن موانع تجاری و کاهش تعرفه ها، فرصت طلایی را برای بسیاری از اقتصادهای در حال توسعه و نوظهور فراهم کرد تا بتوانند سهمشان را در بازارهای جهانی توسعه دهند.

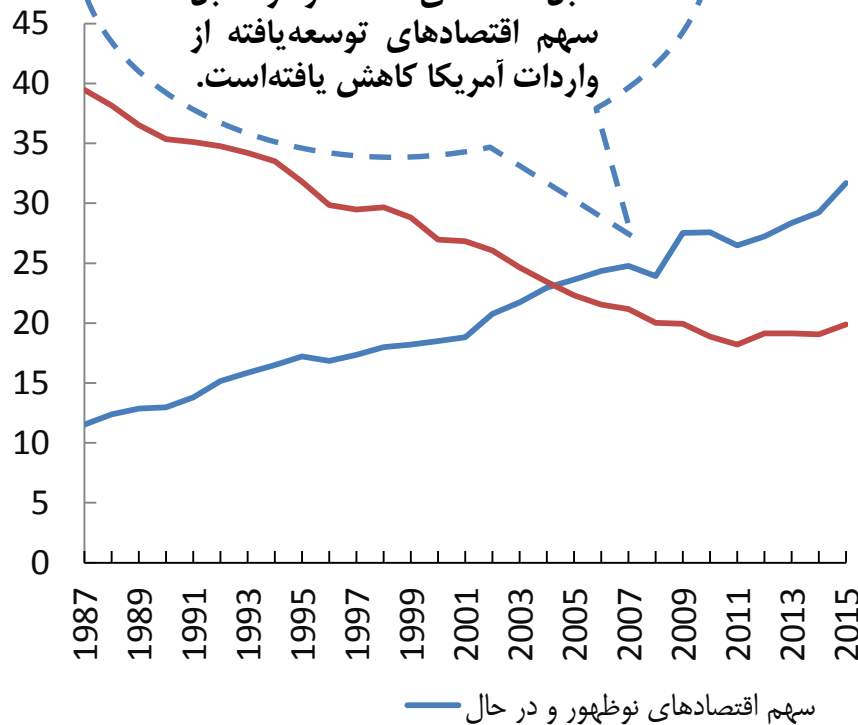

❖ تصاحب بازارهای جهانی

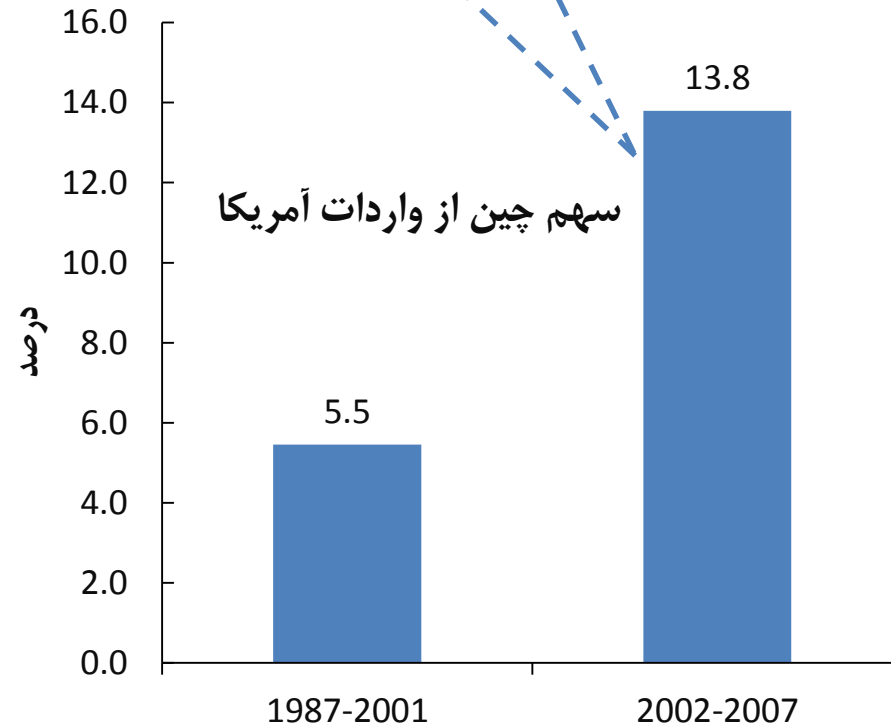
از سال ۲۰۰۱، با عضویت چین در سازمان تجارت جهانی، سهم چین از واردات آمریکا با رشد ۱۵۰ درصدی، افزایش قابل ملاحظه‌ای یافت.

سهم اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه آمریکا، به عنوان بزرگترین واردکننده‌ی جهان افزایش قابل ملاحظه‌ای داشته، و در مقابل سهم اقتصادهای توسعه یافته از واردات آمریکا کاهش یافته است.

سهم

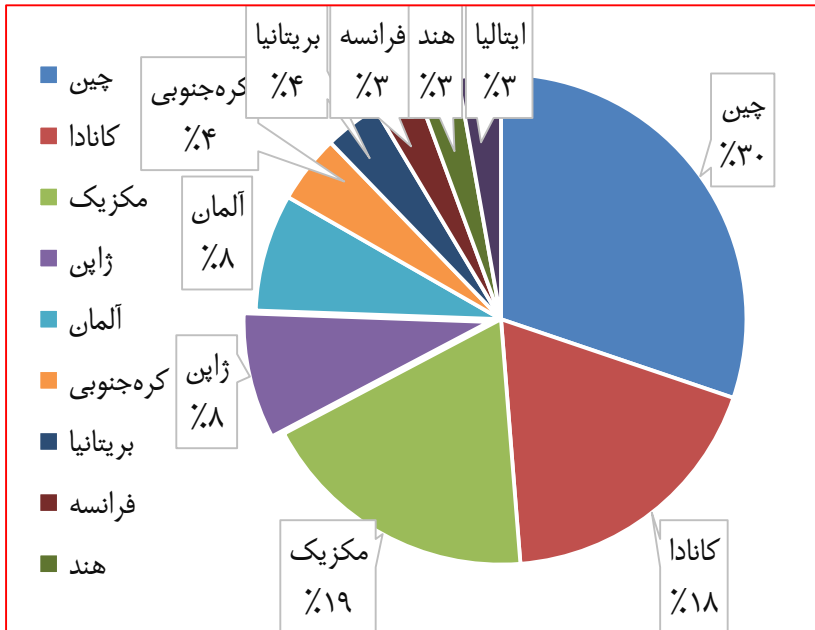

توسعه

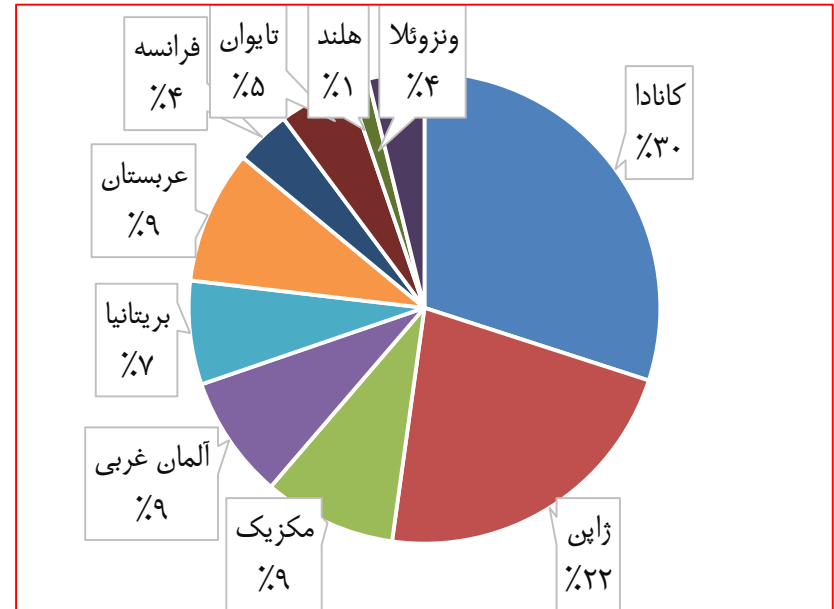

❖ تصاحب بازارهای جهانی

۱۰ کشور اصلی صادرکننده کالا به آمریکا در سال ۲۰۱۵

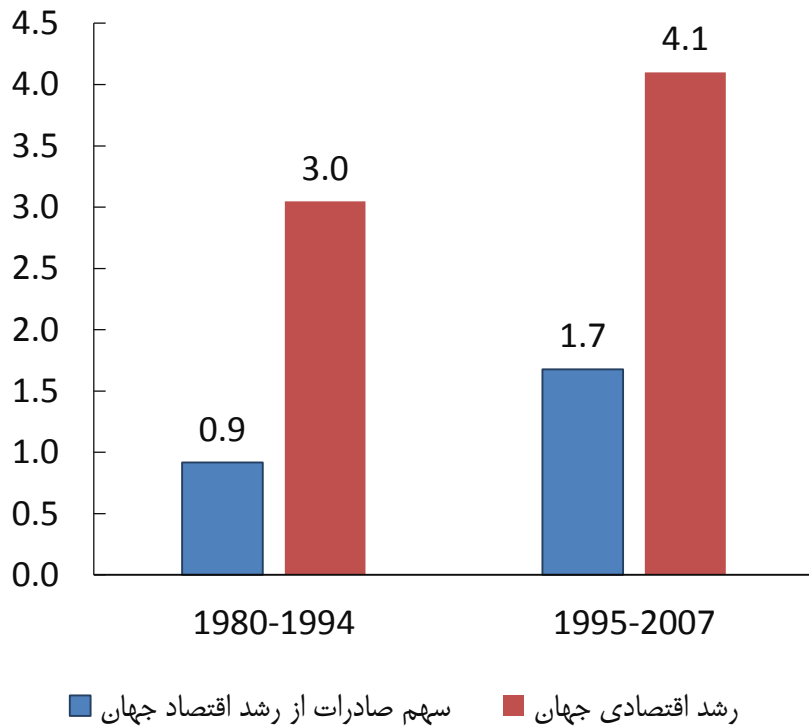
۱۰ کشور اصلی صادرکننده کالا به آمریکا در سال ۱۹۸۰

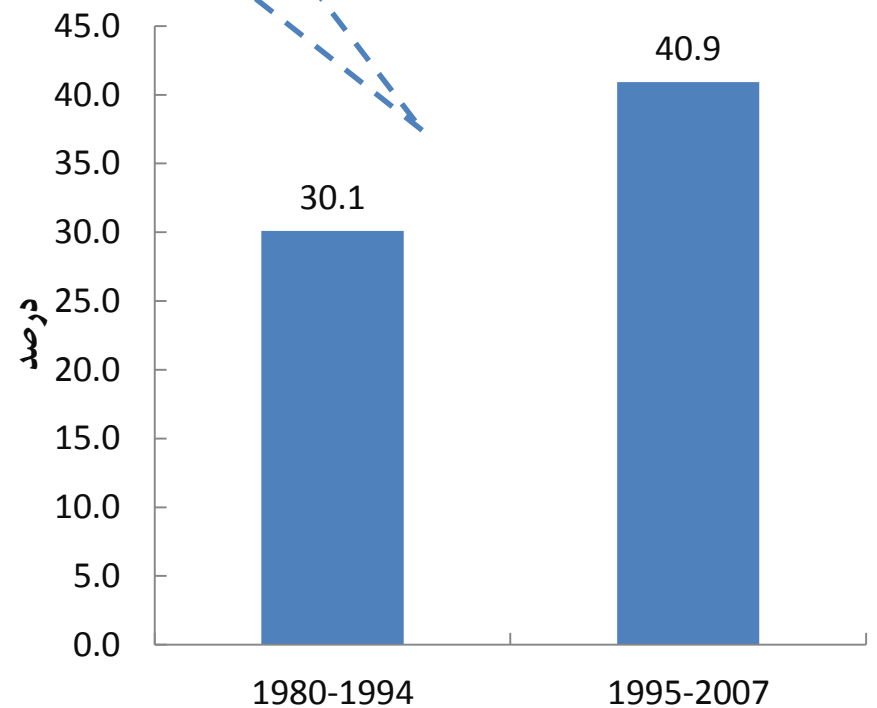
❖ سهم صادرات از رشد اقتصادی جهان

در دوره‌ی ۱۹۹۵-۲۰۰۷، با افزایش حجم تجارت بین‌المللی، سهم صادرات از رشد اقتصادی جهان افزایش یافت

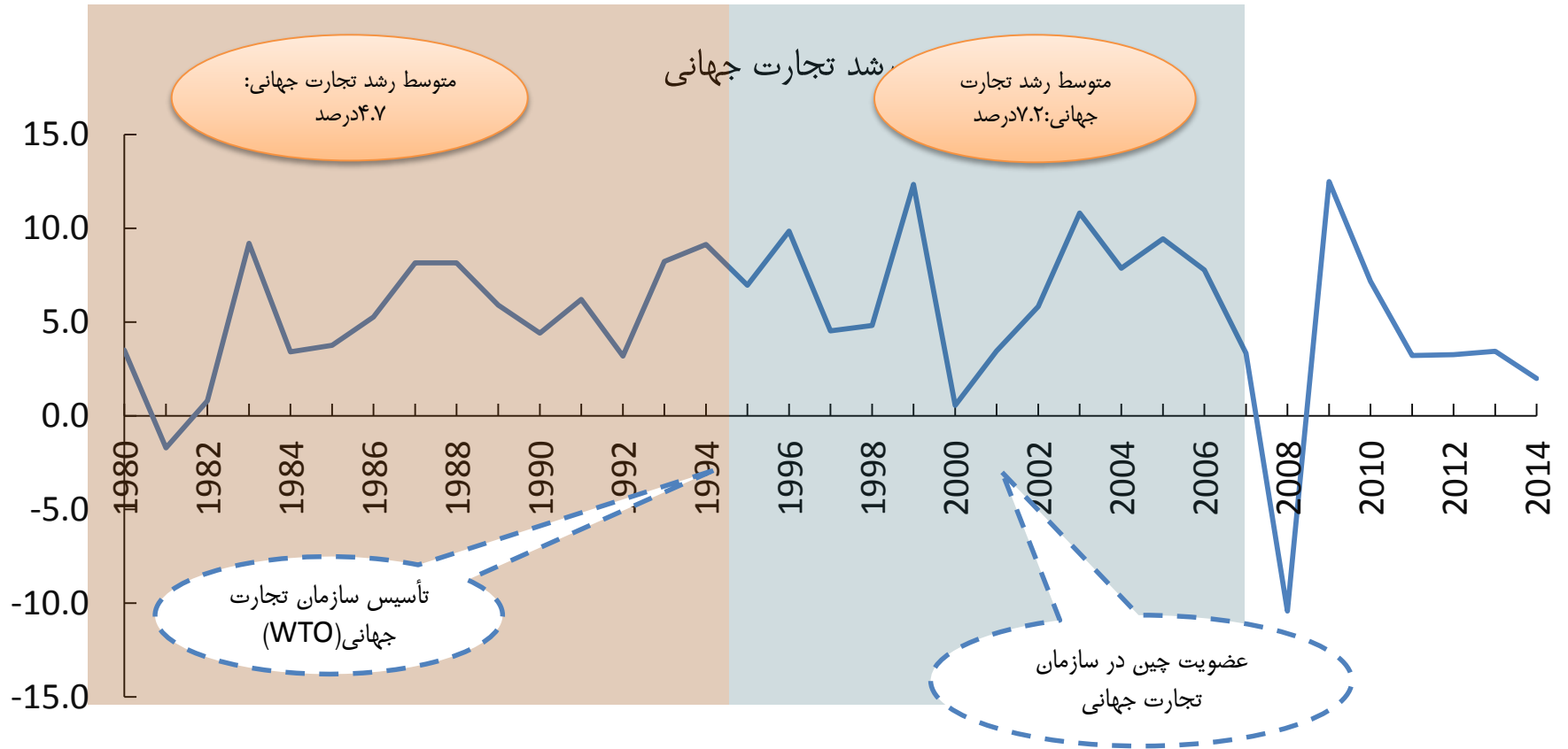
سهم صادرات از رشد اقتصادی جهان

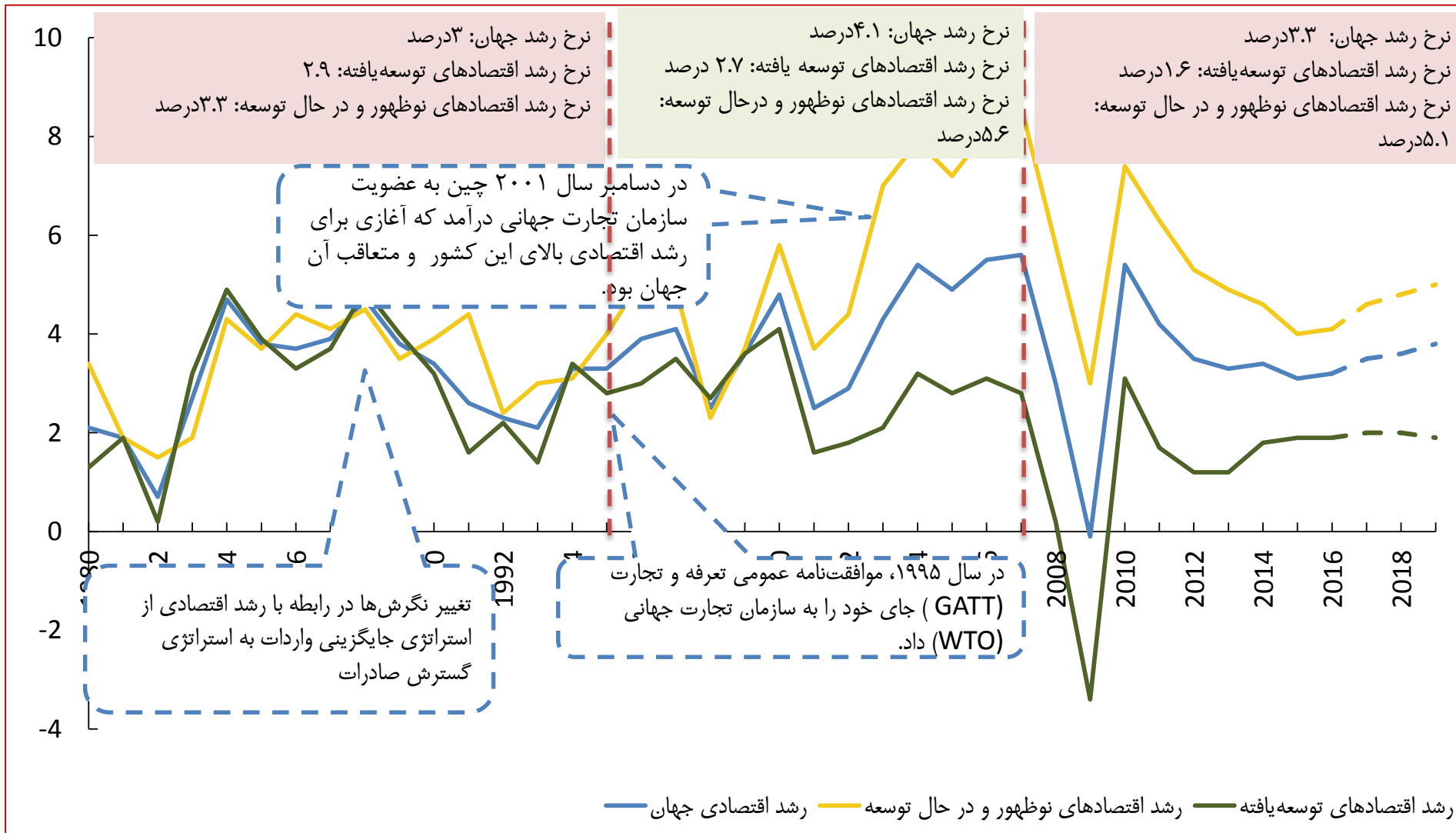
سهم صادرات از رشد اقتصاد جهان

❖ رشد تجارت در جهان

❖ رشد اقتصادی جهان

❖ جمع بندی: روند تاریخی رشد اقتصادی جهان و پیروی کشورها از الگوهای رشد

و ما از این تحولات، غایب بودیم

الزامات دستیابی به رشد شتابان و پایدار

تغییر پارادایم مدیریت اقتصادی از درون گرایی مبتنی بر جایگزینی واردات به برونگرایی مبتنی بر توسعه صادرات

سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، سند مورد اجماعی است که امکان این تغییر پارادایم را فراهم می کند. این سند بر برونگرایی و لزوم توسعه صادرات تاکید ویژه دارد.

«برنامه ریزی تولید ملی مبتنی بر صادرات»

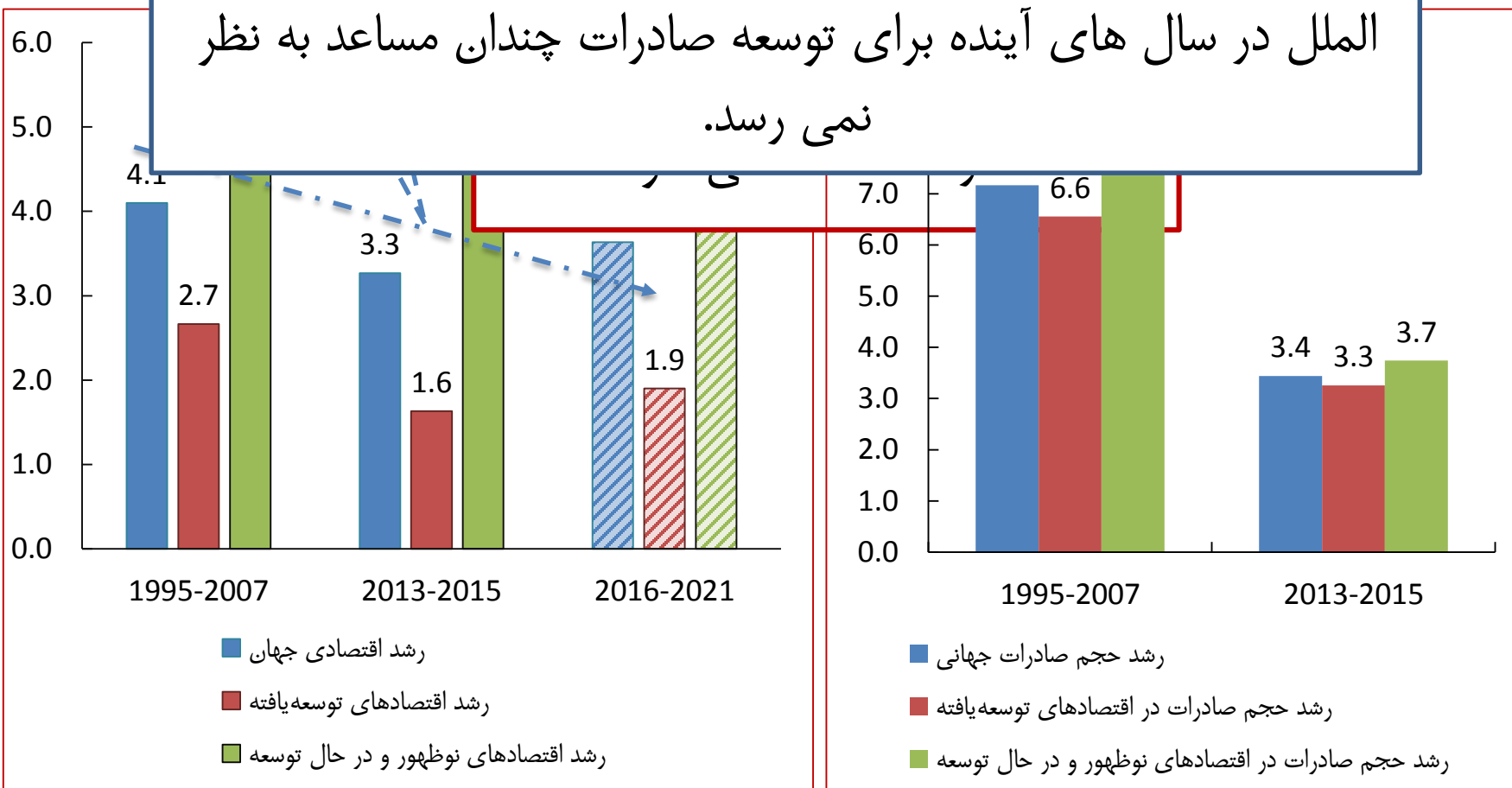
ضرورت تسریع در توسعه صادرات:

هشدار نسبت به تغییر در شرایط اقتصاد جهانی

❖ ضرورت تسریع در توسعه صادرات

شتاب رشد اقتصاد
جهان، در حال کاسته

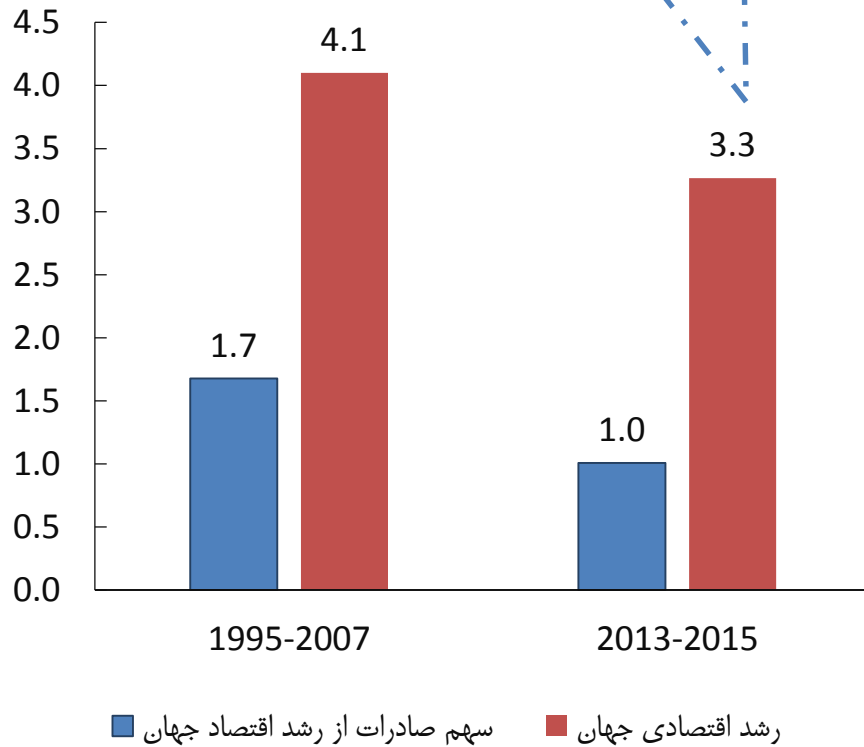
درست برخلاف شرایط سال های ۲۰۰۷-۱۹۹۵، شرایط اقتصاد بین الملل در سال های آینده برای توسعه صادرات چندان مساعد به نظر نمی رسد.

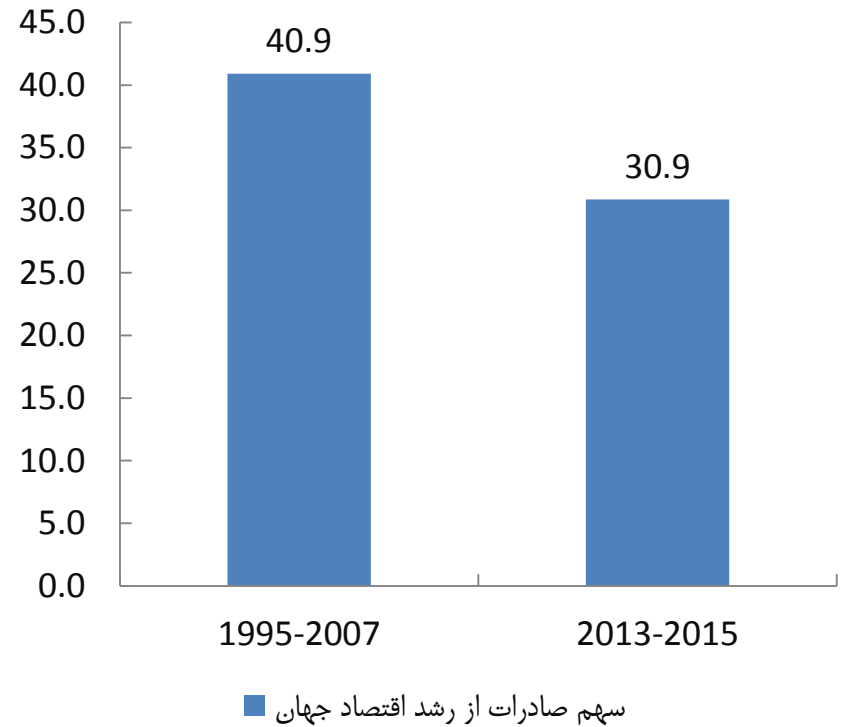
❖ ضرورت تسريع در توسعه صادرات

در دو سال اخير هم رشد اقتصادی جهان کاهش یافته و هم سهم صادرات از رشد اقتصادی جهان کاهش یافته است.

سهم صادرات از رشد اقتصادی جهان

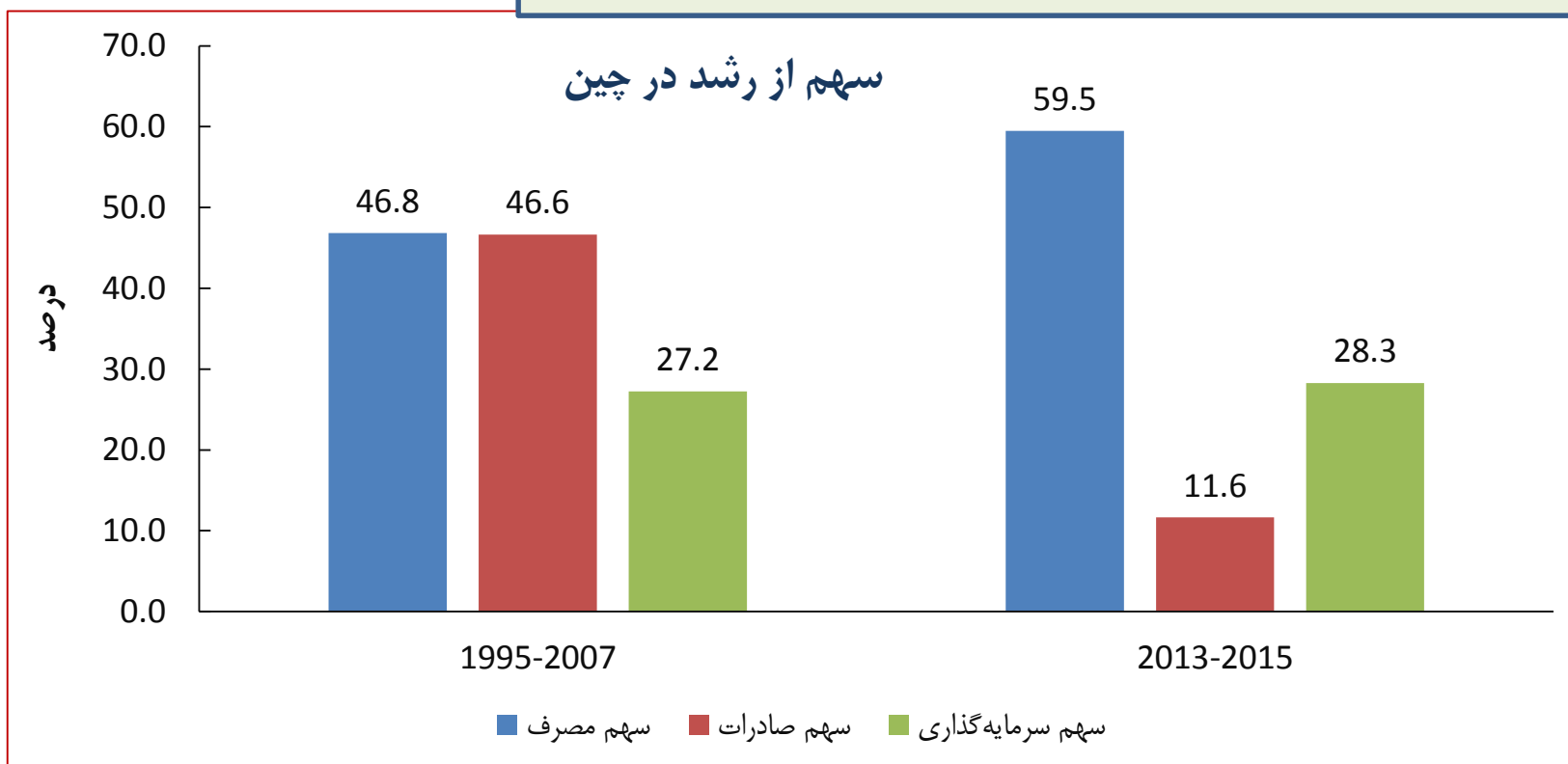

سهم صادرات از رشد اقتصاد جهان

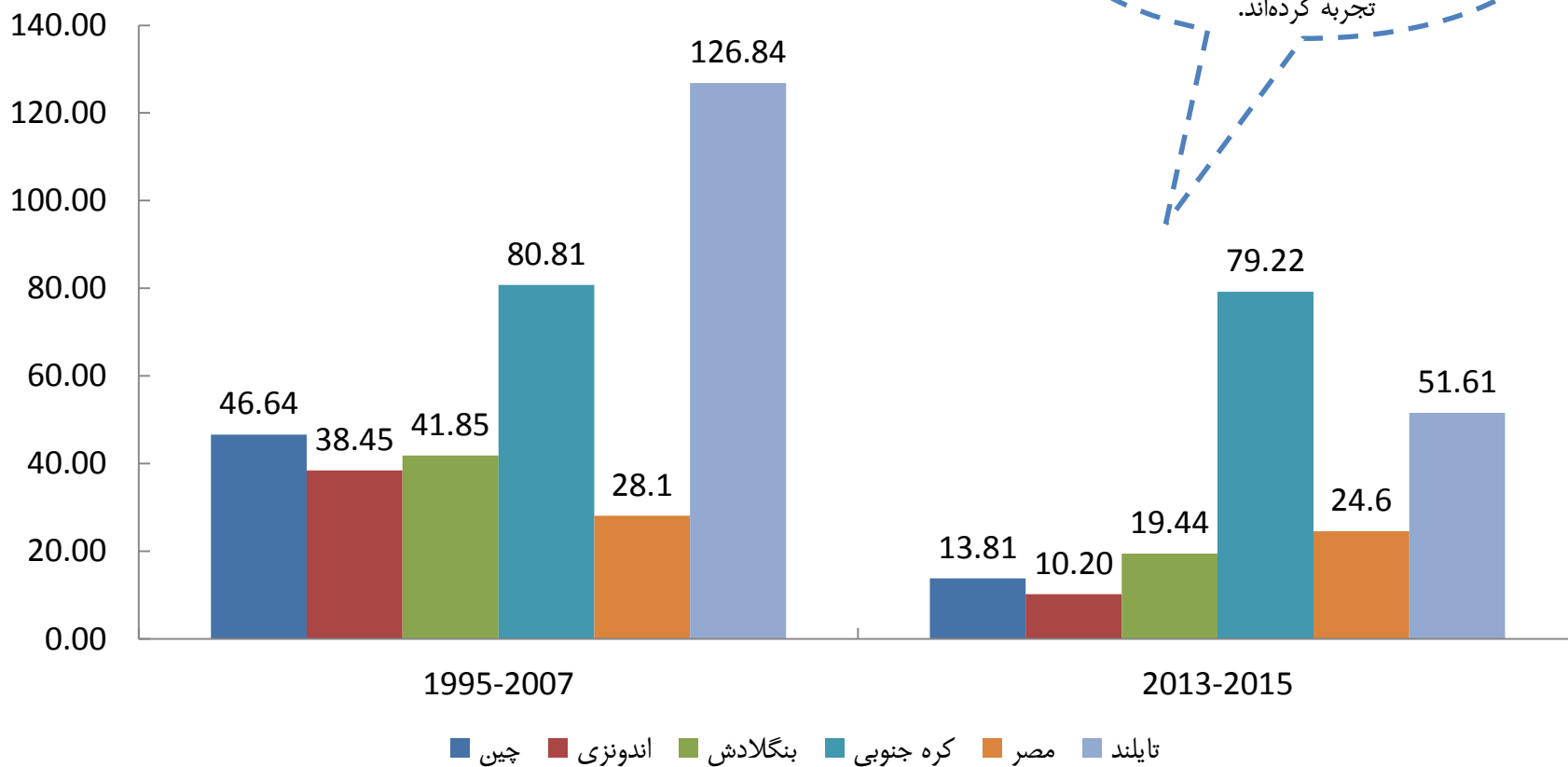
ضرورت تسریع در توسعه صادرات

با کاهش رشد اقتصاد جهانی، اشباع شدن بسیاری از بازارها و مزاد ظرفیت در برخی صنایع، شرایط برای توسعه صادرات و رقابت در بازارهای جهانی در حال مشکل تر شدن است. چین هم مدتی است که برای تداوم رشد، افزایش مصرف داخلی بجای اتکای زیاد به صادرات را دنبال می کند.

❖ ضرورت تسريع در توسعه صادرات

سهم صادرات از رشد اقتصادی

نه تنها چین، بلکه اغلب اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه در دو سال اخیر کاهش سهم صادرات از رشد اقتصادی را تجربه کرده‌اند.

ضرورت تسریع در توسعه صادرات

- آغاز دورانی که نجوهای ضد جهانی شدن (anti Globalization) در کشورهای توسعه یافته به فریادهای بزرگی تبدیل شده است
- آن بخش از مردم کشورهای توسعه یافته که در اثر فرایند جهانی شدن و برداشته شدن مرزهای اقتصادی و ادغام هرچه بیشتر اقتصادهایشان در اقتصاد کشورهای دیگر، متضرر شده اند (عمدتا کارگران غیرماهر کارخانجات صنعتی)، به دنبال کند/معکوس کردن فرایند جهانی شدن هستند.
- رفراندوم Brexit
- انتخابات ریاست جمهوری آمریکا و دکترین ترامپ
- ترامپ از دهه ۱۹۸۰ میلادی بصورت فعالی بعنوان یک protectionist علیه توافقنامه های تجاری موضع گیری کرده است.
- یک چین-ستیز (Peter Navarro) را بعنوان مسئول سیاستگذاری تجاری انتخاب کرده است. (book: *Death by China*)
- سیاست های تجاری حفاظت گرایانه (protectionist)، از جمله افزایش تعرفه ها، احتمال افت در تجارت جهانی و حتی ایجاد یک جنگ تجاری-تعرفه ای در بین کشورها، و در نتیجه آغاز یک دوران رکود جهانی را افزایش می دهد.

جمع بندی نهایی

- شرایط رفاهی/اقتصادی و وضعیت بازار کار به ما الزام می کند که رشد اقتصادی شتابان و پایدار را در سال های آینده محقق کنیم.
- رشد شتابان و پایدار با پیگیری استراتژی توسعه صادرات و نه استراتژی جایگزینی واردات حاصل می شود.
- ما نتوانستیم از فرصت طلایی گشوده شدن بازارهای جهانی پس از آغاز به کار سازمان تجارت جهانی در ۱۹۹۵ مانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه استفاده کنیم.
- رشد جهانی در حال کاهش و رقابت در بازارهای جهانی در حال سخت تر شدن است.
- تمایلات ضدجهانی شدن در کشورهای توسعه یافته نیز احتمالاً به کندی بیشتر رشد اقتصادی جهان و در نتیجه کاهش بیشتر تقاضا برای صادرات کشور منجر خواهد شد.
- هرچه دیرتر برای ورود به این مسیر اقدام کنیم، با شرایط سخت تری مواجه خواهیم شد.

جمع بندی نهایی

- اگرچه اجرای الگوی توسعه صادرات دیگر به آسانی سال ۱۹۹۵ نخواهد بود؛ و اگرچه که چشم انداز رقابت در بازارهای جهانی و تقاضای جهانی برای صادرات کشور، حاکی از مسیری پر دست انداز است؛ اما کشور برای دستیابی به رشد بالا و مستمر، گزینه دیگری ندارد.
- باید هرچه سریعتر با اجرایی کردن سیاست های اقتصاد مقاومتی، نسبت به حضور در بازارهای جهانی و گسترش صادرات کشور اقدام کرد.
- حرکت در این شرایط، سخت تر و نیازمند هوشمندی بیشتر در تدوین موافقت نامه های تجاری دو و چند جانبه است.

با تشکر از توجه شما